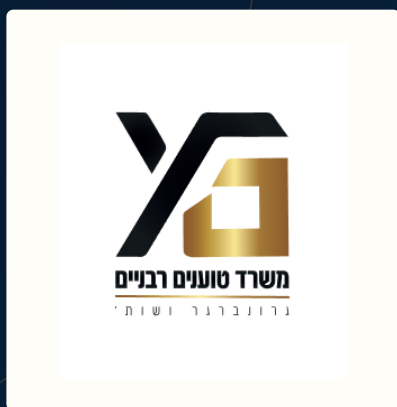

משפט יצחק

קרב פזורינו או הרחק נספחינו?

אדם הבא ממרחקים בטענה שהוא יהודי ממשפחת ניצולי שואה

גיליון 28 • אבן העזר ואישות

מאת: הרב יצחק דן גרונברגר

כל הזכויות שמורות. אין לפרסם את הגיליון בשלמותו, להעתיקו או לעבדו עיבוד מהותי בלא רשות בכתב. ציטוט קצר ומידתי מותר בכפוף לייחוס מלא ולהפניה פעילה אל grunberger-law.co.il.

שאלה:

[כביכול] עמו כדי לשכוח מכל מה שעברה בפולין, וזה האחרון לקח אותה לגור בעיר פירא-סונגנה עד עצם היום הזה. ויהי בצאת נפשה כי מתה ונשאר יוסף יחידי בעולם, כאשר אביו כבר נפטר שנה לפני כן, ועליו מעתה לשאת את הבשורה המפתיעה אשר פקד אותו.

והתחיל הנער לחפש בדרכים שלו מה זה יהודי ומה זו יהדות עד שהגיע לאחד ושמו 'רב וונטורא'. הוא יצר עמו קשר וסיפר את הסיפור, והרב הנ"ל התחיל ללמוד תורה דרך המחשב למשך כחצי שנה, ולאחר מכן ביקש ממנו שיסע אליו לריו דה ג'נירו בכדי לעבור 'גיוור לחומרא'.

והנה הנער נכנס למי הים בעיר הנ"ל ובוהו סיים את התהליך עם הרב הנ"ל, וישלח אותו לנפשו לחיות כיהודי באומרו שעליו לחפש 'קהילה' בעיר ס. פאולו, שכן בריו דה ג'נירו היהודים שם מועטים.

והנער מצא את קהילתכם והתחיל להתפלל ולחכות את בני הקהילה במעשיהם מזה כשנה, ועתה רבני הקהילה עלו עליו ורצונם לדעת האם לדחותו או לקרבו, ובפרט שהנער בגיל 18 ורצונו להיכנס לישיבה של הקהילה וללמוד תורה, ובקרוב להתחתן כדרך כל הארץ וכדברי יהודה בן תימא במשנה **באבות פרק ה.**

תורה שבכתב הגיעני מהרבנים הגאונים בק"ק פת. בעיר ס. פאולו שבברזיל, על מעשה שאירע להם ושאלתם בניהם דבר השם זו הלכה, וזה תוכן השאלה:

מעשה אירע בק"ק הנ"ל, אשר איש אחד שמו יוסף [שם בדוי] החל להופיע בקהילת האשכנזים דבר יום ביומו. והנ"ל מתפלל עם הקהל שלש תפילות ביום, יושב מעוטר בטלית ותפילין, לומד קצת ספרי הלכה בפורטוגזית לאחר התפילה ואף שומע את השיעור של הרב ד. שליט"א שמתקיים בין תפילת מנחה לערבית.

ויהי לימים, כמעט שנה לאחר הופעתו הראשונה בקהילה, החלו בני הקהילה לשאול אודותיו, מה מלאכתו ומאין בא מה ארצו ומאיזה משפחה הוא, כמנהג היהודים.

והנה יוסף הזה אומר שנולד בעיירה קטנה בעומק ברזיל [פירא-סונגנה], ויהי כאשר אמו הייתה על ערש דווי קראה לבנה היחיד וגילה סודה, שהיא יהודייה שנולדה בפולין ומשפחתה התקדשו בשואה ועלו למרומים כליל ותישאר היא לבדה, קטנה יתומה בעולם. ולאחר המלחמה נכנסה לאוניה שאמורה הייתה להגיע לאמריקה [ארצות הברית] אמנם לא נתנו להם אישור כניסה מפני שהיו באוניה נשים בהריון ללא בעליהם והדבר לא היה מקובל אליהם, ולכן האוניה עשתה את דרכה למדינת ברזיל. לאחר ימים ושנים היא הכירה שם גוי אחד ו'התחתנה'.

תשובה:

הולכים אחר רוב המצטרפים לפסח שהם בוודאי יהודים ואילו לגבי שאר הדברים אין לנו רוב זה, לפחות לא בכל המקרים [עייין מה שכתבנו על סברא זו לקמן].

אלא שעדיין מצאנו מזור וראיה לדין זה **בבבלי יבמות דף מה ע"א**, שמבואר שם שהאמוראים היו מכשירים וולד גוי ועבד הבא על בת ישראל, ואינו ממזר, ואמרו שם על מעשה שבא אחד שאביו גוי לפני החכמים 'כי אתא לקמיה דרב יהודה, א"ל: זיל איטמר, או נסיב בת מינך. וכי אתא לקמיה דרבא, א"ל: או גלי, או נסיב בת מינך'.

והרי הגע בעצמך איזה עצה נתנו לו חכמים שילך יטמין את עצמו היינו שילך למקום שאין מכירים אותו, וכמו שאמר לו רבא 'זיל גלי', הרי אם תאמר שאדם הבא לכאן ואומר שהוא יהודי אינו נאמן וצריכים לבדוק, מה הועילו חכמים בעצתם דסוף סוף יתוודע שאביו גוי ושוב יתרחקו ממנו, ועל כרחך שהוא נאמן ואין בודקים אחריו [וצ"ל שאין בזה גניבת דעת בשידוכים במה שאינו מגלה כיון שאין זה פסול אלא פגם, ובמקום אחר הארכתי בזה]. וכן הוכיחו התוס' **בפסחים** דין זה מהגמרא הנ"ל במסכת **יבמות**.

אמנם טרם אכלה לדבר האמת הוא שמצאנו מחלוקת תוספות בדין זה, דאילו התוס' **בבבלי יבמות מז ע"א** כתבו להיפך, דהיינו שהוכיחו מהגמרא **בפסחים ג ע"א** שאדם נאמן לומר שהוא יהודי ואילו הגמרא הנ"ל **ביבמות** דחו וכתבו שיש לומר שהיו בודקים אותו אם הוא ישראל אבל לא היו בודקים את משפחתו ועל כן נתנו לו עצה שיגלה למקום שלא יכירו את משפחתו.

ואילו טענת התוס' **בפסחים** שאין להוכיח מהגמרא שם דין זה מפני ש'סומכים על רוב הבאים לאכול פסחים' כתבו התוס' **ביבמות** שאין לדחות בסברא זו, שכן כל מקום שבא אדם ואומר

טרם אפתח פי אגלה לכם עשתונותיי כאשר ידעתי שאיני כדאי להשיב על שאלות חמורות כאלה, ומה שאמרתם שיצאה שמועת ספריי ותשובותיי אליכם, הנה על זה נאמר **במשלי פרק יד פסוק טו** 'פתי יאמין לכל דבר וערום יבין לאשורו'. אמנם מפני שגם טענתם שעדיף לכם אדם המכיר את רוח הקהילה ואת אנשיה וכן מכיון שכבר פסקו חז"ל את הדין **בפסחים פו עמוד ב** 'אין מסרבין לגדול', אמרתי שאוני ואנכי אדבר ואחר דברי תלעיג **[איוב פרק כא פסוק ג]**, בתקווה שיהיה זה לנחת רוח ליצרנו ויעשה רצון בוראנו.

נאמנות האומר 'יהודי אני': בבבלי **פסחים דף ג ע"ב** "ההוא אומאה דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים, אמר כתיב כל בן נכר לא יאכל בו, כל ערל לא יאכל בו ואנא הא קאכילנא משופרי שופרי". ואז רבי יהודה בן בתירא התחכם עליו ושלחו למקומו הראוי לו, כמבואר שם בגמרא. והנה לכאורה יש לשאול איך היה הגוי הזה אוכל פסחים, ואיך צרפו אותו בחבורה של מצוה בהיותו גוי. אלא על כרחך שיש להוכיח מכאן שכל אדם שמגיע ואומר 'יהודי אני' נאמן, ועל כן בני החבורה לא חשדו בו.

ואין לומר שהצטרף לאנשים פשוטים שלא היו בקיאים בהלכה, שכן אמרו חכמים **שבת דף כ ע"א** 'בני חבורה זריזים הם' ובוודאי כל בני ישראל היו בקיאים בהלכות פסח בזמן המקדש ולא היו מצרפים אדם זר אם לפי ההלכה היה הדבר אסור.

והתוס' הרגישו בזה וכתבו שם "מכאן אין ראיה שנאמן לכל הבא לפנינו ואומר ישראל אני **דשאני הכא דרוב ישראל היו ואולינן בתר רובא**". וכוונתם שאין הכי נמי שיש מכאן ראיה שכל מי שבא להצטרף לחבורת פסח נאמן שהוא יהודי אלא שאין להוכיח מזה שיהיה נאמן לכל דבר, שכן לגבי פסח

ובאותן הימים שחזקת הכל שם בחזקת ישראל, אבל בחוצה לארץ צריך להביא ראיה ואח"כ ישא ישראלית, ואני אומר שזו מעלה ביוחסין".

הרי שהרמב"ם סתם לנו את הפתח להתיר את יוסף הנ"ל, וביאר שכל מה שהתירו בגמרא הוא על סמך 'חזקה' [ואולי כוונתו לרוב, וכדברי התוס' הנ"ל בשני המקומות] שהיו בארץ ישראל ולכן רוב הבאים לשם הם ישראל, משא"כ בחוץ לארץ צריך להביא ראיה כדי להנישא, וסיים שזו מעלה ביוחסין.

וכתב שם המ"מ שיצא לרמב"ם כן מפני שהמעשה בפסחים דף ג ע"ב שהבאנו לעיל היה בארץ ישראל שהרי היה הגוי ההוא אוכל פסחים, ולכן דוקא שם נאמן.

אמנם לדידי צ"ע עדיין, שהרי יש עוד שתי ראיות לדין זה מהגמרא בבבלי יבמות כמו שהבאנו לעיל, והנה המעשה בדף מז ע"א היה עם רבי יהודה התנא ואם כן אפשר לומר שהיה בארץ ישראל, אמנם המעשה בדף מה ע"א היה עם רבא האמורא שהיה בבבל ואעפ"כ הוכיחו התוס' בפסחים משם שהוא נאמן. ועל כרחק לומר שהרמב"ם דוחה את הגמרא הנ"ל כדחיית התוס' ביבמות מז ע"א שהיו בודקים אותו אם הוא ישראל אלא שלא היו בודקים את משפחתו מפני שכל המשפחות בחזקת כשרות.

אלא שהראב"ד שם חלק על הרמב"ם וכתב שלפי ההלכה בין בארץ ובין בחו"ל חייב להביא ראיה שהוא יהודי. וביאור דבריו על פי הסוגיא ביבמות מז ע"ב מז ע"א הנ"ל, שמי שבא ואמר שהוא גר אינו נאמן אלא אם כן מביא ראיה, ושם ר' יהודה סובר שזהו דוקא בארץ אבל בחו"ל א"צ להביא ראיה ואילו לדעת חכמים אפילו בחו"ל צריך להביא ראיה. והראב"ד לא לומד כשאר הראשונים שאיירי במוחזק שהוא גוי אלא ס"ל שתמיד צריך להביא ראיה ולכן לדבריו הרמב"ם פוסק היפך הגמרא שהרי אף לר' יהודה המיקל היינו דוקא בחו"ל אבל בארץ לא. אמנם הרמב"ם לשיטתו לא קשיא מידי כיון שמן הדין הוא נאמן אלא שהוא מעלה ביוחסין כמו שכתב בעצמו.

האומר שהוא ישראל בחוץ לארץ: אלא שכל דברי הרמב"ם לחלק בין חו"ל לארץ הוא רק באומר שהוא גר דהיינו שהתגייר בחו"ל אבל באומר שהוא יהודי לא כתב חילוק זה. וכן מסתבר מתוך מה שכתב הרמב"ם בתשובה שתורגם מערבי שהובא במקורות וצינונים שהסיבה שאינו נאמן בחו"ל לומר שהתגייר הוא מפני 'שחיישינן שמא התגייר בינו לבין עצמו כיון שאין בתי דין קבועים בחו"ל'. וחזק מהעובדה שיש לעיין מה הדין היום שכן יש בתי דינים קבועים בחו"ל ושמה ישנתה הדין, גם הרי טעם זה לא שייך באומר שהוא יהודי בחו"ל שהרי יהודי בכל מקום שנולד הוא יהודי ואין זה תלוי בבית דין, אלא באמו.

אמנם לפי זה יקשה מאוד איזה ראיה הביא המ"מ לדברי הרמב"ם מהגמרא בפסחים ששם היה בארץ ישראל ולכן כתב הרמב"ם שבחו"ל צריך להביא ראיה, הרי שם פשוט הגמרא דאיירי במי שאמר שהוא ישראל ולא באומר שהוא גוי, וצ"ע.

ומצאתי לאחר זמן בדברי הגמרא ירושלמי ר"ה פ"ב ה"א מבואר ששניים שיצאו מעיר שרובם גוים אם אין מכירים את אחד מהם צריך הוא להביא שני עדים שהוא יהודי. וכתב על זה השייירי הקרבן שמכאן ראיה גדולה לשיטת הרמב"ם שחילק בין ארץ ישראל לחוץ לארץ, שהרי מוכח מהגמרא שבמקום שרובם גוים צריך ראיה שהוא ישראל ומכאן הוציא הרמב"ם את דינו. ואני לפי קוצר המשגל לא זכיתי להבין דבריו, שהרי הרמב"ם מדבר דווקא על מי שבא ואמר שהתגייר ומפני החשש הנ"ל אבל מי שבא ואמר שהוא ישראל אין ראיה שיצטרך להביא ראיה לדעת הרמב"ם, והוא קושיא לרמב"ם, והיעבת"א.

שהוא יהודי יש לסמוך על רוב הבאים לפנינו ואומרים שהם יהודים, שהם באמת יהודים, וכלשונם 'רוב הבאים לפנינו בתורת יהדות ישראל הם'.

נמצא שלפי התוס' בפסחים יש ראיה לדין זה ממסכת יבמות והראיה מפסחים דחו, ואילו לפי התוס' ביבמות יש ראיה מפסחים ואילו הראיה מיבמות דחווה לסברתם [ועל דרך צחות על זה אומרים 'הדשא של השכן ירוק יותר'].

אלא שסברת התוס' לדחות את הראיה מפסחים צריך עיון, שהרי אם באים תמיד לדון על רוב הבאים במצב ההוא, דהיינו בפסחים סומכים על רוב הבאים לאכול פסח שהם ישראל, הרי שבכל דבר יש לומר כן, 'רוב המניחים תפילין בבית הכנסת הם יהודים', וכן 'רוב הבאים לישא ישראלית הם ישראלים' וכו', וכסברת התוס' ביבמות מז, ולא זכיתי לעת עתה להבין את סברתם שם, והיעבת"א.

אלא שבשני המקומות הביאו התוס' ראיה מוסכמת מגמרא אחרת, והיא בבבלי יבמות דף מז ע"א, ששם מבואר באחד שאמר לרב יהודה 'התנייתני ביני לבין עצמי' והגידור פסול והוא גוי, וענה לו ר"י 'נאמן אתה לפסול את עצמך ואין אתה נאמן לפסול את בניך', וכתבו התוס' שמכאן יש ראיה שאדם נאמן לומר שהוא ישראל וזו הסיבה שהוא אינו נאמן לפסול את בניו, וביבמות הוסיפו לבאר שגם האדם הזה עצמו שאומר שהוא גוי אינו נאמן לגבי אחרים ואם בא על בת ישראל לא פסלה מהכהונה ורק מדין שויה אנפשיה חתיכא דאיסורא נידון כגוי לחומרא לגבי עצמו [כגון אם נוגע ביין לא מבושל אסור בשתיה וכן אין לו דין שליחות וכדומה].

במוחזק לך שהוא גר: אמנם מצאנו בבבלי יבמות דף מז ע"ב שורה אחת מלמטה, 'ת"ר: מי שבא ואמר גר אני, יכול נקבלנו? ת"ל: אתך, במוחזק לך'. הרי להדיא שאין אדם נאמן לומר שהוא גר ודווקא במוחזק לך וכמו שנאמר בתורה 'כי יגור אתך גר' כמוחזק לך. לכאורה אין שום סברא לחלק בין האומר 'ישראל אני' לבין האומר 'גר אני', וגם לומר שהוא גזירת הכתוב דווקא באומר שהוא גר אינו נאמן הוא דבר חידוש, ועוד שהסברא אומרת להיפך, שאילו להיות ישראל הוא דבר שאינו בידו ואילו להתגייר הוא דבר שהוא בידו [במקצת] ויותר שייך להאמין בדבר שהוא בידו כמבואר בסוגיא בבבלי גיטין דף נד.

ומצאנו בתוס' בשם ר"ת שמה שצריך שיהיה מוחזק שהוא גר הוא דוקא כאשר מוחזק לך שהוא גוי דהיינו שהיכרנו את משפחתו שהוא גוי, אבל בלא"ה נאמן לומר שהוא גר במינו שהיה יכול לומר שהוא ישראל. דהיינו שהתוס' לשיטתם, דכיון שנאמן אדם לומר שהוא ישראל כאשר הוכחנו לעיל, ממילא נאמן גם לומר שהוא גר שהרי יש לו מינו שהיה אומר שהוא ישראל.

וכן כתב הרשב"א בשו"ת ח"ב סימן טו והוסיף שיש כאן 'הפה שאסר הוא הפה שהתיר' ואותו פה שאמר שהוא גוי אמר שהתגייר [אלא שמהרשב"א שם משמע שדוקא כאשר הוא מתנהג כיהודי]. וכ"כ הרמב"ן בסוגיא, וכן פסק הנשר הגדול רבינו הרמב"ם בהלכות איסורי ביאה פ"ג ה"י, והוסיף שם מקורות וצינונים שבשו"ת הרמב"ם שתורגם מערבי [לא מצאתי את התשובה עצמה] כתוב שם להדיא שמי שאמר שהוא ישראל נאמן ללא ראיה. וכן פסק האגודה פסחים פ"א ס"ב.

ולפי כל הדברים והאמת האלה היה נראה שיוסף הלז ישראל כשר הוא, ונאמן לומר שהוא יהודי ואין מדקדקים אחריו, וכן מתבאר בגמרא קדושין דף עו ע"ב לדעת חכמים 'כל המשפחות בחזקת כשרות הן' [וע' עוד לקמן מה שכתבנו בזה].

נאמנות בחוץ לארץ: אלא שהרמב"ם הוסיף נופך משלו בדין זה שכתב שם "אבל מי שבא ואמר שהיה עכו"ם ונתגייר בב"ד נאמן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. בד"א בארץ ישראל

וכמו שהוא טבע הדברים האלה, האיש הזה התדרדר מדחי אל דחי והתחיל לפתוח 'עסק' לגיורים תמורת סכום גדול של כסף, וגם אלי פנו כמה מה'גרים' שעברו דרכו וחקרתי אותם על דבר הגיור ההוא, ועיקר הדבר היה להעביר את הסכום המבוקש לחשבוננו ולעשות מבחן של מספר שאלות בסגנון אמריקאי כדי לוודא שהנבחן יודע את 'החומר' ואז בשלב הסופי נכנס האדם למקווה.

ולא היה שם קבלת עול מצוות ולא דחייה במקצת כמו שצריך להיות לפי ההלכה וכפי דברי מרן בשו"ע יו"ד סימן רסח.

והסיבה שהאיש הזה מטביל אותם בים הוא מפני שכל הרבנים כבר הוקיעו אותו והוא אינו רוצה להוציא מכספו כדי לבנות מקווה להכשיר את השרץ, ולכן האפשרות היחידה ללא עלות הוא לעשות כן בים בריו דה ג'נירו, והדבר ידוע שאסור אפילו לעבור במקום ההוא כמבואר בבבלי בבא בתרא נו ע"ב קל וחומר לברך ברכה ולהזכיר שם השם הקדוש במקום מתועב ומשוקץ כזה.

והדבר הזה ידוע גם לכם, ועל כן הגיורים שלו פסולים והם כעלה נידף וכחרס הנשבר, ומסופקני אם גם שניים האחרים החתומים על התעודה היא אינם גוים גמורים, ונמצא שיוסף זה לא טבל לפני ג' ישראלים וגם לא קיבל מצוות ולכן דינה של תעודת הגיור שלו הוא להישרף "כליל לה' אלהיך". כעיר הנידחת מדין 'ובערת הרע מקרבך' למען עשות נחת רוח לבורא עולם ולהסיר מכשול מאחרים שיחשבו שיש בנייר הזה ממש, וחבל על הנייר ועל הדיו שהשתמשו לכתוב דברים בטלים אלו.

ואם כן נמצא שהאיש הזה לא רק שאין לו ראייה שהוא התגייר אלא שיש לו ראייה שלא התגייר, שהרי הוא בעצמו אומר שעבר גיור לחומרא רק אצל בית דין פרסאה דא, וממילא הרי זה כמכריז שהתגייר בינו לבין עצמו.

כל המשפחות בחזקת כשרות: והנה מה שרציתם להוכיח שיש להכשירו מפני המבואר בבבלי קדושין דף עו ע"ב 'כל המשפחות בחזקת כשרות' וכן פסק בשו"ע אה"ע סימן ב סעיף ב. הנה משם ראייה שאין להכשירו.

דהא בטור שם הביא את דברי הגמרא הנ"ל והוסיף 'אבל רש"י פירש איש שבא לישא אשה צריך לבדוק אחריו קודם שישאוהו', והמשיך עם דברי הרמ"ה 'ופירוש הא דאמר כל המשפחות בחזקת כשרות היינו מאן דאית ליה חזקת כשרות א"צ לבדוק אחריו אבל מאן דלית ליה חזקת כשרות כגון שאין משפחתו ידועה צריך ראייה ליוחסין ואין עד אחד נאמן אף על פי דלא הוזהרו כשרות מלהינשא לפסולים ה"מ פסולי כהונה אבל פסולי קהל אם בא לישא ישראלית לא שבקינן עד דמייתי ראייה שמא עבד הוא'.

וכמו שכתב הרמ"ה שיש לחשוש שמא עבד הוא הוא הדין לעניינינו שיש לחשוש שמא גוי הוא, ופשוט.

וכן באמת כתבו שם הפרישה והב"ח סק"ד שאיש נכרי הבא לכאן צריכים לבדוק אחריו שכיון שאין למשפחתו חזקת כשרות לא שבקינן ליה להינשא.

ואין לומר שלפי זה שוב חזרה הקושיא מהסוגיא 'יבמות מה ע"א דלעיל, דמה מועיל גלות לבן גוי להינשא כיון שיבאו לבדוק אחריו יתגלה פסולו, דהא כבר תרצו התוס' שאע"פ שיבדקו אם הוא ישראל או גוי היינו שבדוקים באמו אבל באביו לא יבדקו, ולענ"ד לחנם טרח מורינו הב"ח וכתב שהוא כעין 'שיטת מצליח' דשמא לא יבדקו אחריו ודיעבד ישיאו לו אשה, שמלבד שתירצו זה דוחק גדול הרי כבר תרצו התוס' כמו שהבאנו לעיל.

ופשטות הדברים הוא שגם לפי הרמב"ם האומר שהוא יהודי בחול"ל נאמן ואין שייך טעם של בתי דינים לעניין יהודי מלידה, ודלא כשיירי הקרבן ומ"מ. ועוד, שהרי עיקר טעם הרמב"ם מבואר להדיא בדבריו שהוא מפני מעלה ביוחסין ואילו לפי דברי הירושלמי משמע שהוא מן הדין ממש, וטרם זכיתי לראות אור בסוגיא זאת לגמרי, אמנם הדין נ"ל ברור כמו שכתבתי.

האומר מפי קטן: אלא שבנידון דידן יש לחלק שהרי יוסף הזה אומר שהוא יהודי רק מפני שאמו אמרה לו כן, לטענתו, כאשר הייתה על ערש דווי. ולפי הסיפור הייתה קטנה כאשר הגיעה לבדול, ונמצא שכל ידיעתו היותו יהודי הוא מפני אמו הקטנה, ומי יודע איך היא יודעת שהייתה יהודייה.

ושמא הייתה מאחד המשפחות הנוצריות שעזרו ליהודים בשואה ועל ידי זה הרגום הנאצים ימשו"ז יחד עם היהודים ואילו הוצליחה לברוח, ומפני שרדפו גם אותה חשבה שהיא יהודייה, שהרי לא סיפרה לבנה איך היא יודעת שהיא יהודייה אלא קבעה לו עובדה. ואדרבא, משמעות הסיפור הוא שהיא חשבה שהיא יהודייה מפני שכל בני משפחתה נהרגו בשואה. ואע"פ שמסקנת הגמרא בבלי בבא בתרא דף קעה ע"א שאין אדם משטה בשעת מיתה, לא מפני חשש שקר אתינן עלה, אלא מפני שאמרה בדדמי, וכמו שאמרו בבבלי יבמות דף קיד ע"ב.

מאידך, לא מצאתי בפוסקים שהאומר 'אני יהודי' שהוא נאמן כמבואר לעיל צריכים בית דין לחקור אותו איך יודע שהוא יהודי, אלא מבואר שהוא נאמן. אבל לענ"ד אין זה שייך לעניינו, שאף אם נאמר שאין צריכים לחקור אותו הדבר פשוט שאחד שאומר 'אני יהודי מפני שבעל החלומות אמר לי בחזיון לילה' לא נקבל את דבריו או שנקבל ונאמר לו 'דברי חלומות לא מעלים ולא מורידים' [ואף שאנו מבטלים נזירות חלום בער"ה].

ואם כן הוא הדין כאן שכיון שהאיש הזה גילה שכל ידיעתו הייתה מפני אמו שאמרה לו כן והיא עצמה הייתה קטנה לפי הסיפור, אין לסמוך עליה, שהרי מבואר בבבלי כתובות דף כח ע"א שרק בדברים של דבריהם האמינו לגדול להעיד מה שראו בקטנותו, וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות עדות פרק יד הלכה ג. ואילו כאן איירי בדאורייתא שהוא יבא בקהל. ואולי לרמב"ם אין בזה איסור דאורייתא להינשא לגוי כמבואר בדברי הב"ש סימן ד סק"א אמנם הדבר פשוט שגוי שיתערב בורע קודש הוא נוגע בהרבה איסורי דאורייתא והוא דבר שיש למנוע ואין זה צריך לפנינו ולא ראייה. ואח"כ מצאתי שכעין דברינו אלה ממש העלה המהרי"ט ח"א ס' קמט.

והיצא לכאורה הוא שמה שאמר יוסף הלז שהוא יהודי אין הוא נאמן שהרי כל עדותו הוא מפני קטנה שאינה נאמנת ואי אפשר לסמוך על עדותה.

ראייה שהתגייר: אלא שהאיש הזה הביא ראייה מאותו רב וונטורה והוא 'תעודת גיור' חתומה על ידי ג' חברי בית הדין שהיו נוכחים בעת שטבל בים.

והנה, אין ברצוני להאריך בעניין זה, אמנם מפני חומר הדבר אני מוכרח לדבר על האיש הזה כדי להרים מכשול מדרך העם.

הנה הרב וונטורה הזה עליו נאמר 'גם תבן גם מספוא רב' וכן 'ערב רב עלה אתם'. ואדם זה התנהג מספר שנים כיהודי כשר ושמר תורה ומצוות, הקים משפחה והיה חלק מהקהילה בס. פאולו. אמנם ויהי היום והתחיל הוא להתעסק עם גוים גמורים נגד רצון הרבנים, והיה הוא מלמד אותם תורה ויהי להם לראש ולמושל.

ויצאו כל הרבנים נגדו שיפסיק עם הדבר ולא שמע אליהם, ואדרבא, פתח 'בית כנסיה' שכל הנכנסים לשם הם גוים גמורים והוא פותח להם ספרי תורה וקורא בתורה ונוהג להם מנהג יהדות בתפילות וחגים.

הגוים מרגישים 'שייכים' לבריתו של אברהם אבינו, ואכמ"ל. ונסיים בדברי מורינו הגר"ש אלישיב בהקדו"ש שער ו פרק ה, ואע"פ שדבריו שם שגבו מאוד והם מדברים על עניין עמוק מאוד, נביא חלק מדבריו כדי להטעים את הפסק גם לפי פנימיות הדברים.

'אמנם דע כי גם בישראל עצמם, הנה לא כל מי שאנו רואים בעינינו שהוא מזרע ישראל הוא ראייה שהוא מבני אברהם יצחק ויעקב ושבטי יה ומשבטים נפש דבית יעקב ומשישים רבוא שיצאו מהם צבאות השם המיוחד לשמו. אשר רק עליהם נאמר 'כי חלק השם עמו יעקב חלק נחלתו' ורק עליהם נקרא ה' אלהי ישראל ורק עליהם נאמר 'בנים אתם לה' אלהיכם' ורק עליהם אמרנו שהם בטוחים על השארה נצחית שהוא לתחית המתים ולחיי העולם הבא', עכ"ל.

ואם אנו רואים שגם מי שהוא בוודאי מזרע ישראל לא בטוח שהוא באמת מצאצאי אברהם יצחק ויעקב ומאלה הנקראים 'בנים' לשם יתברך, מה נאמר על מי שהוא בכלל ספק לנו אם הוא מזרע ישראל, ואיך נספח אותו לעם קדוש מספק.

ולכן הדין הוא להצריך ליוסף הלז גיור מן הדין עם קבלת מצוות כדין וכהלכה וכן הטפת דם ברית. ולעניין ברכה על הטבילה לענ"ד נראה שיש צד גדול מאוד לברך, דהא יש ספק ספיקא לחומרא, שמה הוא גוי [דהיינו אמו גויה] ואפילו אם ת"ל שהוא יהודי שמה ההלכה כתוס' שמי שאביו גוי הוא גוי וצריך גיור, ובפרט שכן פסק הגאון מליסא [בעל נתיבות משפט על חו"מ], אמנם פרט זה יחליטו הרבנים כי איני רוצה להיכנס לזה מאחר ולא נשאלתי, וידוע מחלוקת הפוסקים אם מברכים ברכה כשיש ספק ספיקא להחמיר.

אמנם את הכל ייעשו הרבנים הגאונים בצניעות גדולה שלא ייוודע הדבר למתפללי בית הכנסת שכן כל דבר שזוהו כל השומע מוסיף נופך מדיליה ויבאו לומר שגוי התפלל בבית הכנסת שנה שלימה בהסכמת והרב וכדי בויון וקצף וכו'.

העולה לדינא:

1. אדם שאינו מוכר לנו שאומר שהוא יהודי מעיקר הדין נאמן לרוב הראשונים ואין צריך לחקור אותו.
2. אדם שאינו מוכר לנו שאומר שהוא גר נאמן במינו, ולפי הרמב"ם בחו"ל צריך להביא ראיה.
3. אם אמר שהוא יהודי וסיפר סיפור שניכר מתוך דבריו שאינו יהודי, כגון שאומר שהוא יהודי מפני שמצא מגן דוד של כסף בעיובון אמו וכדומה, הפה שהתיר הוא הפה שאסר ואין לסמוך עליו.
4. הוא הדין מי שאומר שהוא יהודי מפני שקטן אמר לו כן.
5. תקנת המדינות בליטא הוא שכל אדם שבא ואומר שהוא יהודי צריך להביא ראיה ומבלי ראיה אין מסדרים לו חופה וקדושים.
6. גר שהתגייר בפני אדם שידוע שמגייר גרים שלא כדין אין בגירותו כלום והרי הוא גוי כמקודם ואף אין חוששים לקדושים.
7. פסק זה הוא בין לספרדים בין לאשכנזים.
8. והאמת והשלום אהבו

אלא שהטור דחה דברי רש"י והרמ"ה, וכן משמע מדברי הראשונים שהבאנו לעיל הרי הם הרמב"ם הרשב"א והרמב"ן שכתבו שאין צריך ראיה שהוא ישראל, ומוכח שלמדו כדברי הטור.

אמנם כאן משמע שהפרישה והב"ח פסקו כרש"י והרמ"ה ולא הזכירו כלל את דברי שאר הראשונים, ואילו בשו"ע סתם לגמרי ולא ידענו דעתו בנושא, ואם כן היה אפשר להכשיר מכאן אילולי מה שכבר הוכחתי שבמקרה דנן אין לחזקתו על מה לסמוך ואינו אלא כקנה רצון הבא בכפו של אמו הקטנה.

תקנת המדינות: אלא מצאתי בבית הלל על אה"ע ס' ב סעיף ב לאחר שהביא את דברי הב"ח והפרישה כתב שם 'חיישינן שמא עבד או גוי הוא, ואף שמתנהגים כדת ישראל ומדברים כלשונו ויודעים בכל טוב היהודים אעפ"כ צריכים ראיה [שהם יהודים], וכן הוא תקנת המדינות בליטא שאין לסדר שום קדושים אלא אם כן שיש לו ראיה שהוא ישראל ומאזיה משפחה. וכן הורתי הלכה למעשה באיש ואשה שבאו מארץ מאסקוואה [אולי הכוונה למוסקבה ברוסיה של היום] וגזרתי עליהם שיפרשו זה מזה עד שיביאו ראיה שהם ישראל על פי קרובים', עכ"ל.

והנה אע"פ שאיני מבין דבריו שם כלל, שהרי לא הביא את כל הסוגיא שהבאנו לעיל ואת דברי הראשונים שכתבו להדיא שכל הבא לכאן נאמן לומר שהוא יהודי ולא פקפקו בזה אלא סמכו בשתי ידיהם על פשטות הגמרא בבלי בקדושים דף ע"ב שכל המשפחות כחזקת כשרות, ואיך פסק הלכה למעשה להפריש איש ואשתו על סמך רש"י והרמ"ה נגד כל הראשונים, היעבת"א.

בכל מקרה מכלל דבריו למדנו שיש תקנת מדינות ליטא שיש לפסוק כדברי רש"י והרמ"ה ואין סומכים על אדם שאומר שהוא יהודי, והוא כעין מעלה ביוחסין של הרמב"ם גבי חו"ל.

הדין היום בארץ ובחו"ל: ועל פי הדברים האלה זכינו לדין שהיום בוודאי שבחוץ לארץ אדם שבא ואמר שהוא ישראל אינו נאמן וצריך להביא ראיה לדבריו, לאשכנזים ביד רמ"א מפני תקנת המדינות [מאחר והם ממשיכים לנהוג כמנהגי אשכנז כגון לא לאכול קטניות בפסח בוודאי שיש להחמיר גם בתקנות של ייחוס שנהגו באשכנז], ולבני עדות המזרח מפני דברי הרמב"ם, ואע"פ שכתבנו לחלק בין האומר 'יהודי אני' לאומר 'גר אני', הרי מדברי המ"מ ושיירי הקרבן משמע שאין חילוק ולא מפני שאנו מדמים נעשה מעשה להקל, ובפרט קטן התלמידים כוונת.

ולענ"ד גם בארץ הקודש צריך להחמיר, שהרי היום כל העולם כולו נעשה כמדינה אחד מאחר ושיירות מצויות מקצה לקצה על ידי כנפי נשרים ואל-על יקראוהו, על כן נכון הדבר לעשות מעלה ליוחסין ולהצריך ראיה וכל העולם כחו"ל לעניין זה דרוב גוים.

אלא שנידון דידן אין צריך להצריך ראיה שהרי יוסף הלז אין לו ראיה וכבר הודה בעצמו שהתגייר גיור פסול שהוא כחוס הנשבר, ועל כן יש להצריכו גיור כדין והטפת דם ברית.

ומה שהוא מהול בוודאי אינה ראיה של כלום כידוע היום שהרבה מלים את עצמם מטעמי בריאות, ובפרט שבחו"ל נמצאים הרבה 'מוהלים' שבאים למול גוים תמורת כסף כי כך

הדרך לבית הדין מתחילה בהכנה נכונה

לייעוץ פרטני, ניסוח כתבי טענות וערעורים, שילוב מקורות הלכתיים, בוררות או גישור ניתן לפנות למשרדו של הרב יצחק דן גרונברגר.

טלפון: 052-761-6780 • דוא"ל: grunberger-law.co.il • 1666law@gmail.com

זכויות וייחוס: כל הזכויות שמורות. בפרסום ציטוט קצר יש לציין את שם מחבר הגיליון, "משפט יצחק", מספר הגיליון, ולצרף קישור פעיל אל אתר המקור.

המידע בגיליון הוא כללי ותורני ואינו תחליף לייעוץ הלכתי או משפטי פרטני. ההכרעה בכל תיק תלויה בעובדות, בראיות ובשיקול דעתו של בית הדין המוסמך.

